

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Директор інституту
Засенко В.В.

“18” травня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Емпіричні методи наукового дослідження

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки **05 Соціальні та поведінкові науки**
спеціальності **053 Психологія, у галузі 01 Освіта / Педагогіка –**
016 Спеціальна освіта

Відділ аспірантури і докторантури

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма «Емпіричні методи наукового дослідження» для здобувачів
доктора філософії

за напрямом підготовки у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальності 053 Психологія, у галузі 01 Освіта / Педагогіка 016 Спеціальна
освіта 9 с.

Розробники: *Омельченко І.М.*, доктор психологічних наук, старший науковий
співробітник, старший науковий співробітник відділу психолого-педагогічного
супроводу дітей з особливими потребами Інституту спеціальної педагогіки і
психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Кобильченко В.В., доктор психологічних наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями зору
Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН
України.

Робочу програму схвалено на засіданні відділу психолого-педагогічного
супроводу дітей з особливими потребами
Протокол від "23" квітня 2020 року № 4

Завідувач відділу

канд.психол.н. Баб'як О.О.

Схвалено вченою радою Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України за напрямом підготовки (спеціальністю)
у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія,
у галузі 01 Освіта / Педагогіка – 016 Спеціальна освіта
Протокол від "14" травня 2020 року №4

"18" травня 2020 року

Голова вченої ради

©Омельченко І.М,
Кобильченко В.В., 2020 рік
© Інститут спеціальної
педагогіки і психології імені
Миколи Ярмаченка НАПН
України, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки 01 Освіта / Педагогіка (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
	Напрями підготовки Психологія Спеціальна освіта (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність: Психологія Спеціальна освіта	Рік підготовки	
Змістових модулів – 1		перший	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: моделювання емпіричних методів дослідження до власної теми наукового пошуку		Семестр	
Загальна кількість годин – 30		2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 10 самостійної роботи студента – 20	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Доктор філософії	Лекції	
		6 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		4 год.	4 год.
		Вид контролю:	
		Залік	залік

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета є ознайомлення аспірантів з емпіричними методами наукового дослідження.

Завдання вивчення дисципліни «Філософія сучасної науки» є наступні:

- Визначати типологію емпіричних методів наукового дослідження.
- Оперувати неекспериментальними методами наукового дослідження.
- Демонструвати навички володіння методом бесіди, інтерв'ю, анкетування.
- Оперувати аналізом продуктів діяльності людини.
- Послугуватись у своїй дослідницькій діяльності експериментом.
- Визначати три ключові підходи до психодіагностики: об'єктивний, суб'єктивний та проєктивний.

– Демонструвати навички володіння психодіагностичними методиками.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач доктора філософії повинен *знати*:

типологію емпіричних методів наукового дослідження;

технологію організації спостереження, бесіди, інтерв'ю, анкетування;

технологію організації аналізу продуктів діяльності людини;

технологію організації експерименту;

три ключові підходи до психодіагностики: об'єктивний, суб'єктивний та проєктивний.;

вміти:

виділяти методи емпіричного дослідження в авторефератах кандидатських і докторських дисертацій;

проводити спостереження, бесіду, інтерв'ю, анкетування;

організувати аналіз продуктів діяльності людини;

проводити експеримент;

послугуватись психодіагностичними методиками.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Класифікація емпіричних методів наукового дослідження.

1. Тема 1. **Типологія та характеристика неекспериментальних емпіричних методів наукового дослідження:** Неекспериментальні емпіричні методи. А) Спостереження і самоспостереження. Б) Методи опитування (бесіда, анкетування та інтерв'ю).
2. Тема 2. **Типологія та характеристика неекспериментальних емпіричних методів наукового дослідження:** В) Аналіз продуктів діяльності людини або «архівний метод».
3. Тема 3. **Загальне поняття про експериментальні методи.** Етапи та види експерименту. Психодіагностичні методи.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						заочна форма					
	Усього	У тому числі					усього	у тому числі				
		Л	П	С	Залік	Екзамен		л	п	с	залік	екзамен
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Класифікація емпіричних методів наукового дослідження.												
Тема 1. Типологія та характеристика неекспериментальних емпіричних методів наукового дослідження.	4	2	2				4	2	2			
Тема 2. Типологія та характеристика неекспериментальних емпіричних методів наукового дослідження.	2	2										
Тема 3. Загальне поняття про експериментальні методи.	6	2	2		2		6	2	2		2	
Разом за змістовим модулем 1	12	6	4		2		10	4	4		2	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Типології емпіричних методів.	2
2	Загальне поняття про експериментальні методи.	2

6. Індивідуальні завдання

Моделювання емпіричних методів дослідження до власної теми наукового пошуку.

7. Методи навчання

У процесі викладання використовуються такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький.

– методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда;

– методи письмового контролю: письмові роботи контрольні, письмовий проект, тестовий контроль.

– методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

8. Методи контролю

Тестовий контроль знань із курсу «Емпіричні методи наукового дослідження»

ПІБ

1. Взаємодію дослідника з уявною моделлю об'єкта (точніше предметом дослідження) визначають:
 - А) емпіричні методи дослідження; Б) теоретичні методи дослідження;
 - В) інтерпретаційно-описові методи дослідження?
2. Зовнішня реальна взаємодія суб'єкта і об'єкта дослідження характеризує:
 - А) емпіричні методи дослідження; Б) теоретичні методи дослідження;
 - В) інтерпретаційно-описові методи дослідження?
3. У типології методів за Б. Ананьєвим (1994) тести стандартизовані та проєктивні, анкетування, соціометрія, бесіда, інтерв'ю відносяться до:
 - А) психодіагностичних методів; Б) експериментальних методів;
 - В) праксиметричних методів?
4. Оцінка виробів та робіт, хронометрія, циклографія, професіографія представлені Б. Ананьєвим (1994) як:
 - А) експериментальні методи; Б) обсерваційні методи; В) праксиметричні методи?
5. Які з методів наукового дослідження в типології В. Дружиніна знаходяться в межах вісі «один суб'єкт – «внутрішній діалог»:
 - А) бесіда та експеримент; Б) спостереження та аналіз продуктів діяльності; В) експеримент і спостереження?
6. Зовнішні екстеріоризовані компоненти діяльності (поведінка, вербальна та невербальна активність, емоційна сфера та інші аспекти психічного) у межах спостереження виступають:
 - А) об'єктом дослідження; Б) предметом дослідження?
7. У ситуації спостереження може виявлятися суб'єктивізм, коли оцінка однієї ознаки поведінки дається на підставі іншої (наприклад, інтелект оцінюється за швидкістю мовлення). Як ми називаємо цей ефект:
 - А) гало-ефект; Б) помилка центральної тенденції; В) помилка кореляції?
8. Які питання містить у своїй структурі друга третина основної частини анкети:
 - А) питання, що спрямовані на зацікавлення опитуваних, які схилиють його до співробітництва і сприяють поступовому та повному включенню респондента; Б) найбільш інтимні та контрольні питання; В) найбільш складні питання, що найчастіше спрямовані на виявлення установок, оцінок?

9. Як називається вид питання в анкеті, що передбачає відповідь у вільній формі:
А) закрите; Б) відкрите; В) просте?
10. Визначте, до якого виду питань за структурою потенційної відповіді належить представлене питання: «Чи вмієте Ви раціонально розподіляти свій час?»:
А) запитань із варіантами відповідей; Б) відкритих запитань; В) закритих запитань?
11. Питання з натяком на те, що дослідник передбачає або знає відповідь, це:
А) кероване питання; Б) дзеркальне питання; В) нейтральне питання?
12. Думки, міркування, плани, мрії та інші продукти діяльності, які вербалізуються при безпосередньому дослідженні у ході бесіди чи інтерв'ю, належать до:
А) продуктів діяльності матеріальної форми; Б) продуктів діяльності знакової форми; В) продуктів діяльності ідеальної форми?
13. Групу досліджуваних на яку впливає чинник, називають:
А) експериментальною; Б) контрольною?
14. Комплексна характеристика методики, яка вказує на її здатність вимірювати саме той параметр, для виміру якого вона призначена:
А) надійність; Б) репрезентативність; В) валідність?
15. Характеристика методики, як можливість її використання на тій або іншій вибірці з високою надійністю результатів:
А) репрезентативність; Б) надійність; В) валідність?
16. Характеристика методики, яка свідчить про точність психодіагностичних вимірів та стійкість тесту до дії сторонніх факторів:
А) репрезентативність; Б) надійність; В) валідність?
17. Властивості, відносини, функції, які виділяються в педагогічному експерименті, відносяться до:
А) об'єкта експерименту; Б) предмета експерименту;
18. На якому етапі дослідник формулює експериментальну гіпотезу та уточнює завдання, що будуть вирішуватись:
А) постановки мети; Б) планування; В) проведення експерименту?
19. В якому виді експерименту одночасно задіяні дві групи: контрольна та експериментальна (ідентичні за своїми основними характеристиками):
А) лінійному; Б) паралельному?
20. Суб'єктивний підхід до психологічної діагностики репрезентований:
А) тестами здібностей; Б) проєктивними методиками; В) особистісними опитувальниками?

9. Розподіл балів, які отримує здобувач доктора філософії

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота		Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль 1		20	100
Індивідуальне завдання			
T1	T2		
25	25		

T1, T2 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
69-74		
60-68	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

Опорні конспекти лекцій. Робоча навчальна програма. Мультимедійні презентації до курсу. Плани практичних занять. Збірка тестових завдань для оцінювання навчальних досягнень майбутніх докторів філософії. Автореферати кандидатських та докторських дисертацій.

11. Рекомендована література

Базова

1. **Готтсданкер Ф.** Основы психологического эксперимента: учеб. пособие / Ф. Готтсданкер. М. : Изд-во Моск. Ун-та, 1982. 464 с.
2. **Дружинин В. Н.** Экспериментальная психология. СПб : Издательство «Питер», 2000. 320 с.: ил.
3. **Кэмпбелл Д.** Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. СПб : Социально-психологический центр, 1996. 391 с.
4. **Максименко С. Д.** Розвиток психіки в онтогенезі: Моделювання психологічних новоутворень: генетичний аспект. [В 2 т.]. К. : Форум, 2002. Т. 2. 335 с.

5. **Мартин Д.** Психологические эксперименты. СПб. : ЕВРОЗНАК, 2002. 480 с.
6. **Найн А. Я. Найн А. А.** Организация экспериментальной работы в образовательных учреждениях инновационного типа. Магнитогорск : Изд-во Магнитог. пединститута, 1998. 150 с.
7. **Теория и практика педагогического эксперимента** : коллект. монография / под ред. А. И. Пискунова, Г. В. Воробьева. М. : Педагогика, 1979. 208 с.

Допоміжна

1. **Боднар А. М.** Экспериментальная психология : курс лекций : учеб. пособие. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2011. 238 с.
2. **Волков Б. С.** Методология и методы психологического исследования : учебное пособие / Б.С. Волков, Н.В. Волкова ; науч. ред. Б.С. Волков. – 9-е изд., перераб. и доп. Москва : КНОРУС, 2019. 354 с.
3. **Зароченцев К. Д., Худяков А. И.** Экспериментальная психология : учебник. М. : Проспект, 2005. 208 с. .
4. **Исследование в психологии: методы и планирование** / Дж. Гудвин. 3-е изд. СПб.: Питер, 2004.
5. **Корнилова Т. В.** Экспериментальная психология: Теория и методы: Учебник для вузов. М.: Аспект Пресс, 2002 381 с.
6. **Ломов Б.Ф.** Теория, эксперимент и практика в психологии // Психол. журн. 1980. Т.1. № 6. С. 8–21.
7. **Седова Н. В.** Подготовка учителя к проведению опытно-экспериментальной работы // Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина. 2012. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/podgotovka-uchitelya-k-provedeniyu-opytно-eksperimentalnoy-raboty> (дата обращения: 08.05.2020). едова Нелли Владимировна Подготовка учителя к проведению опытно-экспериментальной работы. Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина. 2012. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/podgotovka-uchitelya-k-provedeniyu-opytно-eksperimentalnoy-raboty> (дата обращения: 08.05.2020).
8. **Шустова И. Ю.** Основы конструирования опытно-экспериментальной работы по воспитанию в современной школе. Сибирский педагогический журнал. 2015. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovy-konstruirovaniya-opytно-eksperimentalnoy-raboty-po-vospitaniyu-v-sovremennoy-shkole> (дата обращения: 08.05.2020).
9. **Яковлев Е. В.** Педагогический эксперимент: квалиметрический аспект: Монография. Челябинск: Издательство ЧГПУ, 1998. 136 с.
10. **Яковлев Е. В., Яковлева Н. О.** Педагогическое исследование: содержание и представление результатов. Челябинск.: Изд-во РБИУ, 2010. 317 с.
11. **Яковлева Н.О.** Педагогическое проектирование инновационных образовательных систем. Челябинск: Изд-во Челябинского гуманитарного института, 2008. 279 с.

12. Інформаційні ресурси

Інформаційне забезпечення РП здійснюється бібліотечними фондами Електронної бібліотеки НАПН України: <https://lib.iitta.gov.ua>